

Geleneksel El Sanatları

T.C.
İSPARTA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

GELENEKSEL EL SANATLARI	4
HALI DOKUMA, MİNYATÜR ve PORTRE HALICILIK	6
DÜZ DOKUMALAR (Kilim, Zili, Cicim, Çarpana)	8
KEÇECİLİK	10
DERİ İŞLEME ve TABAKLIK	11
MİNYATÜR AT ARABACILIĞI	12

SEMERCİLİK	13
OYALAR.....	14
İŞLEME.....	15
BAKIRCILIK ve KALAYCILIK	16
AHŞAP OYMA	17
GELENEKSEL TÜRK SÜSLEME ve EL SANATLARI KURSLARI.....	18

ISPARTA GELENEKSEL HALI TEZGAHI

Isparta halıcılığı eski bir tarihe sahiptir. 12. yüzyıldan itibaren önemli Türkmen nüfusunu barındıran Isparta'da meşhur Türkmen halılarını dokuyarak, komşu ülkelere ihraç edebilen eski bir ticari dokuma geleneği bulunmaktadır.

GELENEKSEL EL SANATLARI

Geçmişten günümüze kadar ulaşan kültürel aktarımların en iyi ifade biçimlerinden biri olan el sanatları yazılı kaynaklar kadar etkili ve önemlidir. Geçmiş kültürümüzün gelecek nesillere aktarılması yönünde önemli veriler olan el sanatları, sanat değerinden başka halkın sosyal yapısını yansıtmaması bakımından da büyük önem taşır. Her biri halkın dilini, inançlarını, adetlerini, felsefesini ve köklü bir sanat geleneğini ifade eder.

BAKIRCILIK

HALI DOKUMA, MİNYATÜR ve PORTRE HALICILIK

Isparta ve çevresinde 12. yüzyıla kadar dayanan köklü bir ticari dokuma geleneği bulunmaktadır. Bu coğrafyada yurt tutmuş aşiretlerle sürdürülen mahalli ve geleneksel Isparta Halıcılığı 19.yüzyılın sonundan itibaren, Şark Halı Kumpanyası ile Isparta'da en ücra köylere kadar yayılmış ve halkın önemli bir geçim kaynağı haline gelmiştir. Gülistan, Serpme, Kompozisyon, Osmanlı, Goblen, Çin, Üzümlü, Dönümlü, Köşe göbek gibi desenler en bilinenleridir.

Sanayileşme, makine halıcılığı, toplumsal beğenilerde farklılaşma gibi bir çok faktör yaygın türü halılara olan ilginin azalmasına neden olmuş ancak beraberinde minyatür ve portre halıcılığın çıkmasına da neden olmuştur.

Minyatür halının ilk örneği yaklaşık 30 yıl önce özel sipariş şeklinde yapılmıştır. Beğenilen bu ürün zaman içerisinde hediyelik ve turistik ürün haline gelmiş ve sektörde önemli bir yer tutmuştur. Büyük tezgahlarda dokunan bu halılar ağaçtan yapılmış küçük tezgahlara monte edilmekte ve kullanılan alet edevatlar dahi birebir aynı yapılarak eklenmektedir. Yün ipin yanı sıra ipek, floş ve kamgarn iplerin de kullanıldığı bu halılarda geleneksel Türk halı desenleri, şahıs, kurum ve kuruluş isimleri, logolar ve yoğun olarak Isparta gülü dokunmaktadır.

PORTRE HALI

MİNYATÜR HALI

İsparta İl Merkezi'nde minyatür halı imalat atölyelerinde, Keçiborlu İlçesi Senir Kasabası'nda ve Gönen İlçesi Güneykent Kasabası'nda minyatür halı dokuma devam etmektedir.

İsparta'da portre halı dokumanın öncüsü Senirli Ahmet Aksakal'dır. 2014 yılında vefat eden sanatkarın "Aksakal Halıları" olarak isim yapan ve başta bir çok dünya liderinin portresi olmak üzere ünlü tablolardan esinlenerek oluşturulmuş ipek halı koleksiyonu, Halı Sarayı giriş katında bulunan Aksakal Halı Galerisinde sergilenmektedir.

DÜZ DOKUMALAR (Kilim, Zili, Cicim, Çarpana)

Yörede düz dokumalar daha çok Yörük ve bazı Türkmen köylerinde görülür. Kilim, yer yaygısı, heybe, çanta, yastık, torba ve çuvallar, en sık görülen dokuma çeşitleridir.

Kilimler desenlerine ve motiflerine göre isim alırlar. Alaylı, Kırmızı Namazlık, Kırmızı Taraklı, Kirtmeli Kilim, Koç Boy-nuzu, Taraklı, Toplu Namazlık kilimlerin desenlerine göre aldıkları isimlerdir. Kilim motiflerine “yanış” denilir. Aklısı, Armut (Mihrap), Ayak (Çarpan Ayak), Ayna, Balıklı Bitirak, Barmaklı, Cadı, Cıynak, Çatak, Çıbıklı, Çingilli, Çolaksu, Eli Belinde, Elmalı, Gülgülü, Halı Kapağı, Kağnılı, Kanatlı, Kara Boğaz, Karga Burun, Karnı Yarık, Keklik Ayağı, Koç-boynuzu, Kurbaalı, Kuş (Oğlancık), Namazlağ, Patlıcanlı, Sevdim Dolaştım, Tavşan Topuğu, Top, Yedirge yörede kullanılan yanışlardır.

Atkı yüzü zemin üzerine sık motifli, bez ayağı zemin üze-rine seyrek motifli cicim uygulamalarına “Soyfana” denilir. Ensiz tek kanat olarak dokunulan cicimler ortadan çadır dikişiyle birleştirilir ve çift kanat halinde yer yaygısı olarak kullanılır. Yastık, heybe, torba gibi uygulamalarda cicim tekniği tercih edilir. “Farda” ismini verdikleri yine çift kanat olarak üretilmiş kontürlü zili tekniği ile dokunmuş yer yay-gılarına az da olsa rastlanır.

DÜZ DOKUMA

ÇARPANA

“Çarpana” kare biçiminde bir kaç tahta ya da kalın meşinlerin köşelerine açılan deliklerden çözümlü ipliklerinin geçirilmesi ve “Kılıç” denilen tarakla argaç sıkıştırılarak yassı ipe dokunmasıdır. Kare parçalar birbirine çarpıla çarpıla çalıştığı için “çarpana” adı verilmiştir. Yöresel adı “olukma”dır. Havud, palan ve eyer bağlamada kullanılan ipler ayrıca kadınların bellerine kuşandıkları kemerler ve kollar çarpana tekniğinde dokunurlar. Modern kullanım örtülerin yaygınlaşması ve kilim dokuyacak gençlerin talebinin olmaması gibi sebeplerden kilim dokuması giderek azalmaktadır.

KEÇECİLİK

Keçe, doğal yünün dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaştır. Hasırdan oluşan kalıp üzerine boyanmış şerit keçe parçaları ile “naaş/nakış” denilen motifler döşenir ve yünler “çırpı” ile motiflerin üzerine serilir. Süpürge yardımıyla su serpilerek hasır kalıp rulo şeklinde toplanır, ipe sıkıca bağlanarak tepilir. Ham keçe haline gelen yünün kenarlarında oluşan pürçükler ters çevrilerek tekrar sarılır ve tepilir. “Kapaklama” denilen bu işlemden sonra kaynamış su ile pişirme işlemine geçilir. Pişirme işlemi biten keçe kalıptan çıkarılarak kurumaya asılır.

Keçelerde kullanılan geleneksel motifler koyungözü, koç boynuzu, kıvrıma, tavan arası, üçleme, dörtleme, sığır sidiği, ayı kulağı gibi motifler olup siyah, mavi ve kırmızı renklerin yoğun kullanıldığı görülür.

Geçmişte çadır örtüsü, yer yaygısı, giyim eşyaları, taşımaya yönelik eşyalar gibi günlük yaşamın içerisinde olan keçe kullanımı, günümüzde aksesuarlar ve sanatsal eserlere kadar geniş bir kullanım alanı bulmaktadır.

Yöresel el sanatlarımızdan olan keçeciliğin Yalvaç İlçesi’ndeki atölyelerde üretimi devam etmekte ayrıca İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde açılan Geleneksel El Sanatları Kurslarında da eğitimleri yapılarak gelecek nesillere aktarılmaktadır.

KEÇE

DERİ İŞLEME ve TABAKLIK

Kökeni Orta Asya'ya dayanan dericilik sanatının Isparta'da Selçuklular dönemine kadar uzanan köklü bir geçmişi vardır. Dericilik, beraberinde kunduracılığın, dikiciliğın ve haffaflığın da gelişmesine neden olmuştur. Cumhuriyet dönemi sonrasında Isparta Çayı kenarında kurulan basit şekilde yapılmış havuz, dibek ve tezgâhlardan oluşan tabakhanelerde deriler işlenmiştir. Derinin terbiye işleminde kullanılan palamut, sumak, ve meşe kabuğu gibi bitkiler de yörede bolca bulunmaktadır. Tabaklanarak elde edilen sahtiyan, vaketa, liso, taban astarı ve köseleler ülke çapında önemli bir ticaret alanını karşılamıştır. Sıcak ve soğuk pres, kesim, baskı, boya ve montaj aşamalarından geçirilen derilerde yüzey süsleme teknikleri olarak kabartma, aplike, ıslatarak şekil verme, boyama, dikiş ve dağlama teknikleri kullanılmaktadır.

Isparta Merkez ve Yalvaç İlçesi'nde endüstriyel üretimin yanı sıra geleneksel anlamda "deri işleme" ve "deri aksesuar yapımı" sınırlı sayıda usta ve Isparta Kültür ve Turizm Müdürlüğü kurslarında devam ettirmektedir.

DERİ İŞLEME

MİNYATÜR AT ARABACILIĞI

Yalvaç İlçesi'nde minyatür at arabası yapan tek imalatçı bulunmaktadır. Modern hayat içinde kullanımı giderek kalınan at arabalarının minyatür hale getirilerek hediyelik ve turistik ürüne dönüştürüldüğü ayrıca otel, lokanta, bahçe gibi sivil mimari yapılarda dekoratif bir araç haline geldiği görülmektedir.

MİNYATÜR AT ARABASI

AT ARABASI BANKI

SEMERCİLİK

Semer, binek ve yük hayvanlarının üzerine binmek ve yük sarmak için kullanılır. Taşıyacakları yükün hayvanın sırtına zarar vermemesi için ağaç iskelet üzerine sahtiyan (deri) ile keçe arası kamyş otlarıyla doldurulup sarılarak çuvaldızlarla dikilir. İskeletin dengeli olması için sert ağaç türlerinden pelit ve ceviz tercih edilir. "Naaş" adı verilen işlemler ve boncuk süslemeler ile bezenir.

Günümüzde süs amaçlı ve hediyelik ürün olarak minyatür semerlerin de yapıldığı Yalvaç ilçesi'nde bu zanaat, son temsilcileri ile devam etmektedir.

SEMERCİLİK

SEMERCİLİK

OYALAR

Türk Kültüründe Anadolu kadınının duygu ve düşüncelerinin ifade biçimi olan oylar, gelinlik kızların çeyizlerinin de en önemli parçalarıdır. İğne, mekik, tığ, firkete gibi aletlerle yapılan geleneksel sanatların en ince örneklerindedir.

Isparta'da yapılan oyların çoğunluğu tığ ve iğne oyasıdır. Firkete, boncuk ve mekik oylarının eski örneklerde yer aldığı, annelerinden kızlarına çeyiz aktarımı şeklinde günümüze ulaştığı görülür. Oyların yörede bilinen isimleri tren yolu, buzlu cam, karagöz, iftar tabağı, karpuz çekirdeği, kedi tırnağı, papatya, gelincik, sümbül, iğde çiçeği, gelin tacı, Adananın köşkü, subay sırması, serçe gözü, kazayağı, paket taşı, gökkuşağı, karanfil, hercai ve gül oyadır.

Uluborlu İlçesi'nde "çeki oyları" da denilen ve tığ ile yapılan katmerli gül motifinin kullanıldığı "gül oyası" somut olmayan kültürel miras unsuru olarak il envanterine kayıtlıdır.

OYA

İŞLEME

Isparta'da evlenme gelenekleri içerisinde yer alan ve çeyiz kültürünün devam ettiği sürece varlığını koruyacak olan işlemler Türk işi, hesap işi, astragan iğnesi, suzeni ve kaneviçe gibi teknikler kullanılarak yapılmaktadır. Geleneksel Türk işleme sanatı içerisinde en yaygın görüleni kaneviçelerdir. Anadolu'nun her köşesinde yoğun olarak uygulanan, toplumun özelliklerine uygun kimlik kazanarak halka mal olmuştur. Isparta kaneviçe işlemlerinde yurdun her köşesinde görülen, benzer motiflerin (bitkisel, figürlü, geometrik, nesneli, yazılı) ve desenlerin kullanıldığı örneklerin yanı sıra kentin simgesi haline gelmiş olan gül motifi sıklıkla işlenmiştir. Tepsi örtüsü, bohça, yatak takımları, yastık, seccade, peşkir, havlu, çevre örtü ve uçkur gibi bir çok uygulama alanı vardır.

İŞLEME

BAKIRCILIK ve KALAYCILIK

Bakırın “dövme”, “dökme”, “sıvama” ve “preste basma” olmak üzere dört ana teknikle işlenerek başta mutfak eşyaları olmak üzere gündelik hayatta kullanılan eşyalar haline getiren ustaların sayısı oldukça azalmıştır. Günümüzde bu zanaatkarlar, işlemez düz eşya yapmakta veya eski eşyaları kalaylama ile günlük kazançlarını sağlamaktadır.

Eski ve yıpranmış bakır kap kacakların kir ve yağdan arınması için kömür ateşi üzerinde ısıtılmasına “tavlama” denir. Tavlanan yüzey tuz ruhu ile sıvanır, ince kumla ovularak iyice temizlenir. Kalayın iyi olması için ezilmiş ve yıpranmış yerler çekiç ve tokmak yardımıyla dövülerek düzeltilir. Ateş üzerinde eritilen kalay, nişadır ve kalaycı pamuğu kullanılarak yüzeye düzgün şekilde sıvanır ve kalaylama tamamlanır.

Bakır kap kacağın kullanımı devam ettikçe kalaycılık zanaatı da varlığını sürdürmektedir.

KALAYCILIK

AHŞAP OYMA

Geleneksel Türk El Sanatlarından olan ahşap oymacılığı Isparta'da geçmişte yapılmakta olup zaman içerisinde unutulmaya yüz tutmuş sanatlardandır. 2010 yılından itibaren Isparta Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren ahşap oyma atölyesinde usta-çırak eğitimi şeklinde yetişen sanatkarlar tarafından bu köklü sanat devam ettirilmektedir. Kadim Anadolu coğrafyasında yetişen şimşir, ıhlamur, meşe, ceviz, elma, armut, sedir, gül ağacı, ardıç, kestane, çam gibi ağaçların üzerine oyma, kakma, boyama, künde-kari ve çakma tekniklerle sandıklar, hediyelik kutular, duvar panoları, anıt kapılar, ünlü tabloların replikaları yapılmaktadır. Bezemelerinde yoğun olarak Isparta simgesi haline gelmiş olan gül motifi ayrıca geleneksel Türk süsleme sanatları motiflerinden geometrik ve bitkisel motifler, Selçuklu geçmeleri ve rumiler kullanılmaktadır.

AHŞAP OYMA SANATI

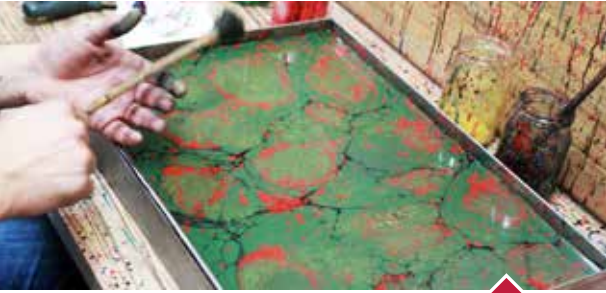
GELENEKSEL TÜRK SÜSLEME ve EL SANATLARI KURSLARI

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yaygın Kültür Eğitim Faaliyetleri kapsamında Türk Süsleme Sanatları ve Geleneksel El Sanatlarımızı tanıtmak, yaşatmak, aslına uygun olarak öğretip, yeni elemanlar ve ustalar yetiştirerek gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak amacıyla Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde kurs eğitimleri verilmektedir.

2013 yılından beri devam eden Geleneksel Türk Süsleme Sanatlarından “Tezhip”, “Minyatür” “Ebru” yöresel el sanatlarından “Deri İşlemeciliği” ve “Keçe Yapımı” kurslarında geleneksel sanatların geçmişten gelen motif desen ve tasarım özellikleri korunmakta, yöreye has desen ve motiflerle birleştirilerek özgün çalışmalar yapılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Geleneksel El Sanatları Somut Olmayan Kültürel Miras unsuru Taşıyıcıları

- Gencer Kondal (Keçe)
- İbrahim Atalar (Deri İşleme)
- Hüseyin Serdar Bilginer (Deri İşleme)
- Cihat Benzer (Deri İşleme)
- Hava Çetin (Ahşap Oyma)

EBRU

DERİ İŞLEME

TEZHİP

MİNYATÜR

KEÇE

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

www.isparta.gov.tr

isparta.ktb.gov.tr • iktm32@ktb.gov.tr

[f](#) [@](#) [v](#) [o](#) IspartaKulturTurizm

